

Afganistan 10 lat później: Powolny postęp i stracone nadzieje

Dziewczynka afgańska przesiedlona z powodu konfliktu z prowincji Badghis w zachodnim Afganistanie do obozu dla osób przesiedlonych wewnątrz w Heracie, czerwiec 2011 © Amnesty International

1. POSZANOWANIE PRAW CZŁOWIEKA W PRZEPISACH PRAWNYCH

POSTĘP

Dobre wyniki w przygotowaniu krajowych przepisów prawnych i adaptacji międzynarodowych standardów praw człowieka:

- Konstytucja z 2004 roku gwarantuje równość wszystkich obywateli oraz zapewnia wolność wyrażania swoich poglądów i wolność zrzeszania się;
- Ustawa o Eliminacji Przemocy wobec Kobiet podpisana przez Prezydenta i Radę Ministrów w 2009 roku;
- Konwencja w sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji wobec Kobiet podpisana w 2003 roku;
- Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego podpisany w 2003 roku.

REGRES

Parlament przyjął ustawy, które stoją w sprzeczności z międzynarodowymi przepisami dotyczącymi praw człowieka, w tym:

- Krajowa Ustawa o Stabilności, Generalnej Amnestii i Pojednaniu (znana również jako ustawa o amnestii), która chroni osoby oskarżone o zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości, 2007 rok;
- Ustawa o Statusie Osobistym Szyitów (Shi'a Personal Law) z 2009 roku wprowadziła szereg zwyczajowych praktyk dyskryminujących kobiety do prawodawstwa;

2. BEZPIECZEŃSTWO

REGRES

Wpływ konfliktu na życie ludności cywilnej wzrastał stale od 2001 roku. Amnesty International zaapelowała do Międzynarodowego Trybunału Karnego o rozpoczęcie śledztwa w sprawie zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości w Afganistanie.

- Ofiary cywilne konfliktu nie były oficjalnie dokumentowane na początku konfliktu, ale raport Guardian z 2002 roku szacował ich liczbę pomiędzy 1300 a 8000 przypadków śmiertelnych. Najnowsze dane ONZ przedstawiają liczbę 1462 udokumentowanych przypadków śmiertelnych wśród cywilów w ciągu pierwszych sześciu miesięcy 2011 roku, co stanowi 28% wzrost w porównaniu z tym samym okresem w roku ubiegłym. Uważa się, że grupy powstańcze są odpowiedzialne za 80% przypadków śmiertelnych i obrażeń wśród ludności cywilnej, a siły międzynarodowe i rządowe za 14%.
- Według raportów rocznych Misji Wsparcia Narodów Zjednoczonych w Afganistanie (United Nations Assistance Mission in Afghanistan – UNAMA), przypadki śmiertelne wśród ludności cywilnej spowodowane przez siły Międzynarodowe Siły Wspierania Bezpieczeństwa (International Security Assistance Force – ISAF) i rządowe spadły o niemal 50%, z 828 w 2008 roku do 440 w 2010 roku, po tym jak w 2009 roku zmieniono taktykę operacji wojskowych. Jednakże ataki z powietrza i nocne obławy wciąż skutkują ofiarami śmiertelnymi wśród ludności cywilnej, przez co zaogniają się nastroje wśród społeczności lokalnych.

- Zachodnie, a w szczególności amerykańskie siły specjalne wciąż przeprowadzają operacje bez przejrzystych reguł oraz bez rozliczenia za przypadki śmiertelne i obrażenia wśród ludności cywilnej, ani za zniszczenie własności.
- Rządy Stanów Zjednoczonych i Afganistanu korzystają przy operacjach wywiadowczych i wojskowych ze wsparcia słabo wyszkolonych i niezdyscyplinowanych lokalnych oddziałów milicji, które same często dopuszczają się przypadków łamania praw człowieka.
- Tereny kontrolowane przez rebeliantów są ciężko doświadczane przez brak bezpieczeństwa, co znacząco ogranicza dostęp do opieki zdrowotnej, edukacji i rynków.

3. WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI I POLICJA

POSTĘP/STAGNACJA

Władze Afganistanu poczyniły pewne postępy w umacnianiu rządów prawa i usprawnieniu wymiaru sprawiedliwości poprzez przygotowanie i ogłoszenie nowych ustaw i procedur postępowania; przeprowadzono szkolenia dla kilkuset sędziów i prokuratorów; wprowadzono reprezentację oskarżonych przez obrońców; utworzono krajowe stowarzyszenie adwokatów.

Jednak sektor wymiaru sprawiedliwości i policji wciąż cierpi z powodu braku personelu, infrastruktury, szkoleń i woli politycznej do ochrony i promocji praw człowieka. Większość Afgańczyków, w szczególności kobiety, ma trudności w dostępie do sądów i pomocy prawnej. W około 80% spraw muszą polegać na nieformalnych radach plemiennych, które nie postępują w zgodzie z zasadami uczciwego procesu i często dyskryminują kobiety.

- Talibowie i inne ugrupowania rebelianckie wykorzystują ten “deficyt sprawiedliwości” do krytyki rządu i narzucania własnych surowych reguł.
- Policja Afganistanu, której personel liczy obecnie około 126 000 osób, jest kiepsko opłacana i słabo wyszkolona. Notorycznie odnotowywane są tam przypadki korupcji i nadużyć. Analfabetyzm, narkotyki i dezercja to główna bolączka afgańskiej policji (prawie 20 000 policjantów opuściło jej szeregi w 2010 roku).
- Położenie nacisku na wzrost liczby nowych rekrutów do policji wpłynął negatywnie na jakość procesu rekrutacji i program szkoleniowy. W wyniku tych działań policja nie radzi sobie z egzekwowaniem prawa i zapewnia bezpieczeństwo na bardzo podstawowym poziomie. W niektórych częściach kraju policja jest postrzegana jako większe źródło zagrożenia niż Talibowie, co podważa autorytet i prawomocność rządu centralnego.
- Szeroko rozpowszechnione są arbitralne aresztowania i przetrzymywanie przez policję i inne oficjalne służby bezpieczeństwa, jak również prywatne milicje działające w całym kraju oraz międzynarodowe siły bezpieczeństwa. Krajowa Dyrekcja Bezpieczeństwa (NDS), agencja wywiadowcza, wciąż przeprowadza arbitralne aresztowania i przetrzymuje podejrzanych bez możliwości dostępu do prawnika, rodziny, sądu czy innych instytucji. NDS jest oskarżana na podstawie wiarygodnych informacji o torturowanie zatrzymanych i prowadzenie tajnych więzień. NATO zaprzestało przekazywania zatrzymanych siłom afgańskim w 2011 roku, po tym jak raport ONZ ujawnił systematyczne znęcanie się nad więźniami.
- Stany Zjednoczone wciąż dokonują arbitralnych zatrzymań Afgańczyków i obywateli innych państw bez jasnej podstawy prawnej i bez procesu. Około 900 zatrzymanych jest wciąż internowanych w ośrodkach amerykańskich w Parwan (poza terenem byłego

więzienia w bazie lotniczej w Bagram) bez procesu sądowego, na nieokreślony czas. Niektórzy są przetrzymywani już od lat.

4. ELIMINACJA PRZEMOCY WOBEC KOBIEC

POSTĘP/STAGNACJA

Poprawa bezpieczeństwa i usunięcie restrykcyjnych praktyk stosowanych za czasów Talibów doprowadziło do przyspieszenia na drodze do pełnego respektowania praw kobiet i równości płci. Utworzono Ministerstwo ds. Kobiet, wprowadzono w Konstytucji zapis gwarantujący równy status kobiet i mężczyzn, lepszy dostęp do edukacji i reprezentację kobiet w parlamencie. Jednakże afgańskie kobiety i dziewczęta wciąż są narażone na przemoc domową, handel ludźmi, przymusowe małżeństwa (w tym małżeństwa dzieci) i są traktowane jak towar przy rozstrzyganiu sporów. Policja, sądy i przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości rzadko zajmują się zgłoszeniami kobiet dotyczącymi nadużyć, w tym pobić, gwałtów i innych przypadków przemocy seksualnej.

- Kobiety, które chciały uciec od znęcających się nad nimi małżonków, często były aresztowane i oskarżane o „ucieczkę z domu” czy przestępstwo „moralne”, czyny które nie figuruje w Kodeksie Karnym. Nieliczne schroniska dla kobiet są poddane nieustającej presji politycznej mającej na celu ograniczenie ich działalności.
- Na obszarach kontrolowanych przez rząd kobiety mają lepszy dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i możliwości podjęcia płatnej pracy.
- Poczyniono postęp, jeśli chodzi o reprezentację kobiet w instytucjach rządowych. Kobiety zajmują 9% decyzyjnych stanowisk w rządzie afgańskim i podległych mu ministerstwach.
- Konstytucja Afganistanu gwarantuje jedną czwartą miejsc w parlamencie kobietom. W ostatnich wyborach kobiety zdobyły nawet więcej miejsc niż zostało im kwotowo przydzielone.
- W 2007 roku, rząd Afganistanu przyjął Narodowy Plan Działania na rzecz Kobiet w Afganistanie mający na celu promocję równości płci we wszystkich departamentach i ministerstwach w Afganistanie.

Kobiety napotykają jednak wciąż na przeszkody w dostępie do sprawiedliwości i równości wobec prawa.

- Ustawa o Statusie Osobistym Szytów (Shi'a Personal Law) z 2009 roku wprowadziła szereg zwyczajowych praktyk dyskryminujących kobiety do prawodawstwa;
- Afgański Kodeks Cywilny ustanowił legalny wiek małżeństwa na 16 lat dla dziewcząt i 18 dla chłopców. Według danych (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) UNIFEM i Afgańskiej Niezależnej Komisji Praw Człowieka (AIHRC), 56% wszystkich małżeństw zawieranych w Afganistanie to małżeństwa dzieci.
- W 2010 roku tylko Ministerstwo ds. Kobiet udokumentowało 6765 przypadków przemocy wobec kobiet w całym Afganistanie.
- Policja często nie prowadzi śledztwa, ani nie kieruje do sądu oskarżeń wobec sprawców przemocy wobec kobiet, a tylko nieliczne sprawy kierowane są do sądów.

- Kobiety nie mają wystarczającej reprezentacji w policji i w wymiarze sprawiedliwości. Według informacji International Crisis Group, w 2010 roku tylko 119 kobiet zostało mianowanych na adwokatów, z całkowitej liczby 1577 nominacji.

Na terenach kontrolowanych przez ugrupowania powstańcze kobiety doświadczają dyskryminacji w dostępie do edukacji, opieki zdrowotnej oraz możliwości ekonomicznych i kulturalnych. Odnotowano liczne poważne incydenty kamienowania czy fizycznego oszpececia kobiet oskarżonych o złamanie represyjnego kodeksu społecznego narzuconego przez Talibów i inne ugrupowania powstańcze. Dodatkowo, Afganki pełniące funkcje publiczne były narażone w ciągu dwóch ostatnich lat na rosnącą liczbę ataków, w szczególności na terenach kontrolowanych przez Talibów, bądź znajdującymi się pod ich wpływem.

5. „POKÓJ I POJEDNANIE” A PRAWA CZŁOWIEKA

REGRES

W trakcie negocjacji politycznych mających na celu doprowadzenie do zawieszenia broni i podpisania porozumienia w sprawie potencjalnego podziału władzy z Talibami i innymi ugrupowaniami powstańczymi, nie zostały poczynione wystarczające kroki w celu zapewnienia ochrony praw człowieka.

- Rząd Afganistanu i jego międzynarodowi sprzymierzeńcy nie zdołali wprowadzić ani w prawie, ani w praktyce, Rezolucji 1325 Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych, mającej na celu zapewnienie, że kobiety będą właściwie reprezentowane na wszystkich etapach negocjacji pomiędzy rządem a Talibami i innymi ugrupowaniami powstańczymi.
- W czerwcu 2010 roku została zwołana “Dżirga ds. Konsultacji Pokojowych”, na którą przybyło 1700 osób z całego Afganistanu, ale tylko 320 miejsc przeznaczono dla kobiet (początkowo dla kobiet przewidziano zaledwie 20 miejsc, ale spotkało się to z ogromną krytyką ze strony organizacji afgańskich i międzynarodowych).
- W październiku 2010 roku, prezydent Karzaj ustanowił 70-cio osobową Radę Pokojową, w której do tej pory znalazło się tylko dziewięć kobiet.

6. WOLNOŚĆ SŁOWA I WOLNOŚĆ WYPOWIEDZI

POSTĘP/STAGNACJA

Na terenach znajdujących się pod kontrolą rządu, dziennikarze i media osiągnęli pewien poziom wolności wypowiedzi, pomimo gróźb i ataków zarówno ze strony podmiotów państwowych, jak i innych.

- Instytucje rządowe, w szczególności wywiad NDS oraz Rada Ulemów (rada uczonych religijnych) starały się ograniczać wolność słowa i wypowiedzi. Wszczęto śledztwa wobec osób, które w pokojowy sposób korzystały z wolności wypowiedzi i rozpowszechniania informacji; rząd Afganistanu nie przeprowadził pełnego śledztwa, ani nie postawił przed wymiarem sprawiedliwości osób odpowiedzialnych za ataki na dziennikarzy, obrońców praw człowieka i innych osób korzystających z wolności wypowiedzi.
- Oprócz zagrożenia na jakie narażeni są dziennikarze pracujący na terenach objętych konfliktem, dziennikarze pracujący w Afganistanie byli również narażeni na porwania i byli celem ataków o podłożu politycznym. Organizacja monitorująca media Afghan

Nai udokumentowała 266 przypadków przemocy wobec dziennikarzy w ciągu ostatnich 10 lat.

- Na terenach znajdujących się pod kontrolą Talibów i innych grup zbrojnych, dziennikarze natykali się na liczne ograniczenia swojej pracy i częste ataki fizyczne.

7. DOSTĘP DO OPIEKI ZDROWOTNEJ I OPIEKI OKOŁOPORODOWEJ

POSTĘP/STAGNACJA

Na terenach kontrolowanych przez rząd poprawił się system opieki zdrowotnej.

- Według oficjalnych danych, w 2001 roku tylko 9% Afgańczyków miało dostęp do usług Publicznej Służby Zdrowia. Pod koniec dekady liczba ta wzrosła do 65%.

Mimo to, Afganistan znajduje się na drugim miejscu na świecie pod względem umieralności okołoporodowej kobiet i dzieci poniżej piątego roku życia.

- Według rządu Afganistanu, dane dotyczące umieralności okołoporodowej kobiet i niemowląt poprawiły się od 2001 roku. Umieralność matek spadła z 1600 do 1400 przypadków śmiertelnych na 100 000 żywych urodzeń, ale jest to wciąż jedną z najwyższych liczb na świecie. Umieralność dzieci i niemowląt spadła z 257 do 161 przypadków śmiertelnych na 1000 urodzeń rocznie, jednak liczby te pozostają wciąż bardzo wysokie.
- Ataki ze strony grup zbrojnych i ogólny brak stabilności wciąż nękają pracowników organizacji humanitarnych, w tym personel medyczny. Organizacje pomocowe mają ograniczony, albo wręcz uniemożliwiony dostęp do terenów kontrolowanych przez Talibów lub inne grupy. W rezultacie miliony Afgańczyków zależnych od pomocy międzynarodowej i opieki zdrowotnej cierpi w wyniku braku dostępu do najbardziej podstawowych świadczeń zdrowotnych i innych.

8. DOSTĘP DO EDUKACJI

POSTĘP/STAGNACJA

- Większe bezpieczeństwo i usunięcie restrykcji wprowadzonych przez Talibów doprowadziło do zapisywania dzieci do szkoły na masową skalę – prawie 7 milionów uczniów, w tym 2,5 miliona uczennic w porównaniu do 5000 dziewcząt uczęszczających do szkół dziesięć lat wcześniej. W 2001 roku do szkoły zapisano tylko 900 000 dzieci.
- Jednak liczby te osiągnęły pewien poziom i dalej nie rosną, a jednocześnie liczba absencji pozostaje wciąż bardzo wysoka – dotyczy to w szczególności dziewcząt (22% dziewcząt w porównaniu do 11% chłopców). Przejście na wyższy poziom w edukacji wciąż jest problematyczne, głównie dla dziewcząt. Według oficjalnych danych 19% wszystkich zapisanych uczniów jest czasowo lub stale nieobecnych. Według raportu Oxfam, ponad 1,9 miliona uczennic uczęszczało do klas 1-6, ale tylko 122 480 zapisano do klas 10-12.
- Brak bezpieczeństwa to wciąż główna przeszkoda w dostępie do edukacji, szczególnie dla dziewcząt. Ugrupowania partyzanckie oraz niektóre oddziały milicji pozornie sprzymierzone z rządem, atakują szkoły, uczniów i uczennice oraz nauczycieli i nauczycielki. W ciągu dziewięciu miesięcy poprzedzających grudzień 2010 roku, co najmniej 74 szkoły w Afganistanie zostały zniszczone lub zamknięte w wyniku

działalności grup zbrojnych: ataków raketowych, bombardowań, podpaleń i grózb. 26 ataków było skierowanych na szkoły dla dziewcząt, 13 na szkoły dla chłopców, a 35 na szkoły koedukacyjne.

- Na terenach kontrolowanych przez Talibów i inne grupy zbrojne dostęp do edukacji został poważnie ograniczony, szczególnie dla dziewcząt. Dzisiaj, około 500 szkół jest wciąż zamkniętych, głównie w prowincjach południowych, ze względu na brak bezpieczeństwa i ataki.

9. PRZESIEDLENIA WEWNĘTRZNE I UCHODźCY Z AFGANISTANU

STAGNACJA

Tak samo jak w 2001 roku, również dzisiaj w Afganistanie jest największa liczba osób wewnątrznie przesiedlonych. Szacuje się, że ponad trzy miliony osób wciąż przebywa w sąsiednim Iranie i Pakistanie obawiając się wrócić do swoich domów. Liczba afgańskich uchodźców zarejestrowanych przez UNHCR we wrześniu 2001 roku wynosiła 3 600 000 osób. Po upadku Talibów UNHCR pomogła w repatriacji do Afganistanu ponad 4,5 miliona uchodźcom. Jednak liczba wszystkich afgańskich uchodźców prawie się nie zmieniła w ciągu ostatnich dziesięciu lat, gdyż ludzie powracają i znów wyjeżdżają ze względu na rosnący brak bezpieczeństwa.

- Liczba Afgańczyków ubiegających się o ochronę międzynarodową w krajach uprzemysłowionych, która spadła znacząco w pierwszej połowie dekady do około 10 000 wniosków w latach 2004-2007 z prawie 55 000 w 2001 roku, znów rośnie. Dzisiaj, z liczbą 24 800 wniosków o nadanie statusu uchodźcy, Afgańczycy stanowią drugą nację pod względem liczby złożonych wniosków w 44 krajach uprzemysłowionych w 2010 roku, co według danych UNHCR stanowi 7% wszystkich wniosków.
- W 2001 roku, co najmniej 1,1 miliona Afgańczyków zostało wewnątrznie wysiedlonych, jeszcze przed interwencją dowodzoną przez Stany Zjednoczone, w wyniku suszy i konfliktu zbrojnego. Dzisiaj, liczba ta drastycznie rośnie. Według danych ONZ prawie 450 000 osób zostało przesiedlonych wewnątrz kraju. Wiele z tych osób trafiło do dużych miast jak Kabul, Herat i Mazar-e Sharif, gdzie są skazani na bardzo ciężkie warunki życia, z ograniczonym dostępem do wody pitnej, opieki zdrowotnej, schronienia i ochrony.